

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Ключові слова: молодіжна субкультура, стіляги, хіпі, неформали.

Key words: youth subculture, hipsters, hippies, non-conformists.

Друга половина ХХ – початку ХХІ ст. стали періодом глибоких соціально-політичних, культурних і ціннісних трансформацій в Україні. Молодь, як найбільш динамічна та чутлива до змін соціальна група, активно реагувала на ці процеси, створюючи власні способи самовираження, протесту та ідентифікації. Однією з форм такого самовираження стали молодіжні субкультури – специфічні соціокультурні спільноти, які відрізняються від панівної культури суспільства, але водночас залишаються її частиною, надаючи членам відчуття ідентичності та приналежності.

Субкультури радянського періоду досліджували Х. Лозинська [1], М. Марковська [2]. Молодіжні субкультури сучасної України висвітлено в наукових і публіцистичних працях Т. Скоропляс [3], О. Фролової [4]. У пропонованій роботі висвітлені напрями молодіжних субкультур другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

У 1940–1960-х рр. у радянській Україні утворилась субкультура стіляг, спрямована на західний, переважно американський, стиль життя. Вона не була масовою й існувала у великих містах, однак набула значного розголосу через різку реакцію з боку влади. Стіляг розглядали як носіїв «чужої» ідеології та впливу Заходу [1, с. 108].

Влада жорстоко переслідувала стіляг: їх публічно засуджували на комсомольських і студентських зборах, відраховували з вищих навчальних закладів, виключали з лав ВЛКСМ, що в умовах СРСР фактично означало втрату можливостей для подальшої освіти, кар'єри й повноцінного соціального життя. На початку 1960-х рр. рух поступово зійшов нанівець у зв'язку з дорослішанням його учасників і появою нових молодіжних течій [1, с. 110].

Наприкінці 1960-х рр. на теренах колишнього СРСР з'являється субкультура хіпі під самоназвою «Система» (у той час, коли в США рух ішов на спад). Найбільшим хіпі-зібранням в Україні була Львівське, де прийнятним було орієнтуватись на Захід і на демократичні цінності. Перше об'єднання груп хіпуючої молоді, що активно запозичували риси західних хіпі, існувало у 1968–1970 рр. за ініціативи В'ячеслава «Шарніра» Єреська. Учасники «групи Шарніра» збиралися напівтаємно на місці польського Цвинтаря Орлят біля Личаківського кладовища [3, с. 375].

Правоохоронні органи чатували та «виловлювали» львівських хіпі як маргінальних та соціально небезпечних елементів. Один із представників цього молодіжного руху Алік Олісевич згадував в інтерв'ю 2016 р.: «Вважали нас хуліганями, а потім побачили, що молодь масово збирається в якісь угруповання, слухає рок-музику, віддає перевагу заходу, відрощує довге волосся, – одразу почались масові

утиски. Це ж була неабияка загроза тоталітарному устрою. Але нам було найгірше з усіх соціалістичних республік, бо навіть полякам, чехам легко було зробити паспорт і поїхати за кордон. Українцям – ні...» [2].

Субкультура хіпі в СРСР зникла наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. внаслідок переслідувань, появи нових молодіжних течій і змін періоду перебудови. Визнання неформальної активності зробила їхній протест менш актуальним. Також причина спаду руху хіпі – це комбінування субкультури хіпі з іншими схожими субкультурами, наприклад, растафаріанством [3, с. 377].

Період перебудови ознаменувався розвитком молодіжних субкультур, а тема «неформалів» навіть стала популярною в офіційній пресі. Більшість течій кінця ХХ ст. згодом зникли або втратили вплив, однак окремі, зокрема, панки, зберегли свою актуальність.

Субкультура гопників (пік популярності – 1990–2000-і рр.) була притаманна переважно для пострадянського простору. На відміну від інших субкультур, вона мала чіткий криміналізований характер, однак не була пов'язана з ідеологією расової ворожнечі. Фактично йшлося про молодіжні групи з робітничих кварталів і спальних районів, які займалися дрібним хуліганством і криміналом. Їхня концепція формувалась під впливом «блатної романтики» та дворової ієрархії. Розповсюдження руху посилилося наприкінці існування СРСР через соціально-економічну кризу, безробіття й занепад контролю [6].

Масова популярність субкультури Емо, поширеної в Україні та світі у 2004–2010 рр., згуртувала школярів та молодь. Головна ідея емо – відкрите вираження власних емоцій, особливо болючих і депресивних, через теми самотності, нещасливого кохання та соціального відторгнення. Субкультура тісно перепліталася з тематикою самопошкоджень: деякі підлітки робили неглибокі порізи й публікували депресивні фото в соцмережах. Емо часто ставали жертвами насильства з боку інших молодіжних груп – скінхедів, панків, металістів і гопників [6].

Після 2010 р. українські молодіжні субкультури трансформувалися під впливом соцмереж. Однією з помітних груп стали офники – молодь, націлена на «вуличні бої», де сила є головною цінністю; їхній стиль охоплював спортивний одяг та брендові речі. У 2020–2021 рр. виникла молодіжна жіноча субкультура alt-girl, що поєднувала елементи панку та емо. Її прихильниці демонструють ексцентричний стиль і музичні вподобання від інді-року до хіп-хопу. Ще одна сучасна субкультура – так звана халлю або «корейська хвиля», яка об'єднує прихильників корейської культури, К-поп та косплею [5].

Так звану цифрову субкультуру утворили геймери, які спрямовують увагу на відеоігри, кіберспорт та створення контенту. Ці молодіжні групи дають молоді простір для самовираження та пошуку однодумців, але не визначають всю сутність особистості, адже кожен має різні інтереси, цінності та уподобання [4].

Молодіжні субкультури в Україні від другої половини ХХ до початку ХХІ ст. відображали соціально-політичні та культурні трансформації суспільства і були способом самовираження, протесту та пошуку ідентичності. Стиляги та хіпі показали, як молодь намагалася слідувати західним тенденціям і водночас протистояти обмеженням радянської системи. У 1990–2000-х рр. з'явилися більш масові та локально орієнтовані рухи. Зміни в субкультурах відображають еволюцію

суспільства: від радянського тоталітарного контексту до відкритого цифрового середовища ХХІ ст.

Джерела та література

1. Лозинська Х. Основні стильові засади розвитку костюма «стиляг». *Народознавчі зошити*. 2012. № 1. С. 108–111. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2012-1/17.pdf>
2. Марковська М. 50 років у стилі хіпі. Як усе життя бути вільним. *Українська правда. Життя*. 2016. 3 червня 2016 р. URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2016/06/3/213218/>
3. Скоропляс Т. Історія субкультури хіпі в Україні від моменту зародження до сучасності. *Історичні науки*. 2019. № 3(67). С. 374–377. DOI: 10.32839/2304-5809/2019-3-67-79.
4. Фролова Д. Актуальні субкультури: межі ідентичності. *Каштан. News*. 13 жовтня 2024 р. URL: <https://www.kashtan.news/aktualni-subkultury-mezhi-identychnosti/>
5. Чубенко Т. Не такі, як інші: що таке субкультури та чому підлітки їх обирають. *Полтавська хвиля*. 23 березня 2023 р. URL: <https://poltavawave.com.ua/p/ne-taki-iak-inshi-shcho-take-subkulturi-ta-chomu-pidlitki-yikh-obiraiut-786400>
6. Ярмоленко О. Субкультури 90-х і 2000-х: як це було та що з ними зараз. *Цікаво дуже*. 7 липня 2025 р. URL: <https://tsikavo-duzhe.com/subkultury-90-h-i-2000-h-yak-cze-bulo-ta-shho-z-nymy-zaraz/>